

та перетворилися на абстракції, котрим притаманна така властивість, як можливість переміщуватися в історичному просторі та часі. Ця властивість лежить в основі багатьох процесів, що характеризують історичний рух культури, у тому числі й мистецтва: спадкоємність, відтворення певних культурних форм, взаємопроникнення етнічних форм, діалектику форми та змісту, цілі та засобу в мистецтві.

Конкретно-історичний аналіз мистецтва виявляє певну закономірність: коли певний художній феномен минає період свого розквіту, відбувається процес розщеплення єдиної художньої образно-сміслової системи на зовнішній образ та смисл. У подальшому розвитку ці абстраговані образи та смисли можуть поєднуватися з іншими смислами та образами, створюючи нові неповторні художні феномени.

У зазначеному аспекті цікавим є дослідження Е.Пановські щодо специфіки італійського Ренесансу, його відміни від попередніх західноєвропейських "ренесансів". Власне, це дослідження розкриває механізм абстрагування на матеріалі античного і середньовічного мистецтва.

Роз'яснюючи співвідношення іконологічного та іконографічного методів дослідження в мистецтвознавстві і пов'язуючи це із проблемою західноєвропейського Відродження, Е.Пановські [4] підкреслює факт незвичайного розподілу античних мотивів, що набували в епоху середньовіччя неантичного значення, та античних тем, що находили вираження у неантичних образах. Прикладами першої ситуації є факти використання фігури Орфея для зображення Давида, або типу Геркулеса, котрий витягає Церберу із Аїду, для зображення Христа, що виводить Адама із Лімба. Прикладами іншої ситуації є факти ілюстрації історії Лаокоона за допомогою зображення цього персонажу старим лисим печерником у середньовічному вбранні, або зображення Юпітера як середньовічного судді. Вчений вважає, що причина цього явища полягає у різниці між образотворчою та писемною традиціями. В першому випадку художники діяли під впливом візуальних моделей, в іншому – безпосередньо перетворювали на візуальні образи літературні описи.

Специфіку італійського Ренесансу Пановські вбачає саме у возз'єднанні античних тем та античних мотивів, котрі до цього існували в західноєвропейському мистецтві тільки в абстрактному стані, тобто були відокремленими одне від одного. Разом з тим,

Е.Пановські цілком слушно зауважує, що це "возз'єднання не було простим зворотом до античного минулого. Минулі століття змінили образ мислення людей, котрі вже не мали можливості перетворитися на язичників; вони змінили також їхні смаки та засоби, і тому їхнє мистецтво не могло просто повторювати мистецтво давніх римлян та греків. Вони звернулися до нової форми вираження, котра не була схожою стилістично та іконографічно ні на античну, ні на середньовічну, але була в однаковій мірі співвіднесена із ними обома та завдячувала їм обом" [4, 68–69].

Дійсно, звернення до певних сторін художнього минулого ніколи не може бути простим їхнім повторенням, і тому виникає питання про причини та можливості синтезу абстрагованих сторін. Завдання науковця, таким чином, полягає в тому, щоб виявити механізм абстрагування та синтезу в історико-художньому процесі. Але, це є темою окремого дослідження.

Використана література

1. Гегель Г.В.Ф. Эстетика. В 4-х т. – М.: Искусство, 1968. – Т. 1.
2. Кандинский В. О духовном в искусстве. – М.: Изд-во "Архимед", 1992.
3. Кузнецов Ю.И. Загадки "Данаи". К истории создания картины Рембрандта. – Л.: Изд-во "Искусство" Лен. отд., 1970.
4. Пановски Э. Смысл и толкование изобразительного искусства. – СПб.: Гуманитарное агентство "Академический проект", 1999.
5. Хачикян Я.И. Абстракционизм и художественное познание. – Ереван: Изд-во АН Арм. ССР, 1968.

м. Маріуполь

Ю.С.Сабадаш

ПРЕКРАСНЕ ВЕДЕ НАС ЧЕРЕЗ УСІ МОСТИ

Проблема людини, гуманізму в наші дні утворює своєрідний епіцентр усіх філософських міркувань. Виникнувши ще в античні часи, філософська гуманістика – вчення про смислоутворювальні аспекти людського життя, сенс існування особистості – перетворилася на одну з основних течій світової філософії. Вона прагне

з'ясувати місце людини у світі, визначити її ціннісні орієнтири. Сучасна світова філософська гуманістика – відкрита система, що існує у вигляді плюралістичного кола ідей, вчень, концепцій, проєктів.

Гуманізм – одна з найдавніших стратегій тотального осмислення буття. Ця стратегія відбиває фундаментальну особливість європейської культури філософування. Відмова від неї погрожує позбавити європейську культуру філософування її майбутнього. Саме цим пояснюється нинішнє зростання інтересу сучасних дослідників до філософської спадщини тих мислителів, які своїми теоріями, вченням і особистим життям підтверджували життєздатність та необхідність гуманістичних ідей. У цьому контексті доречно було б звернутися до спадщини М.Реріха, ідеал людини якого базувався на визнанні таких цінностей як висока гідність людської природи, цінність індивідуальної думки, смаку, обдарування, способу життя; активна суспільна діяльність, здобуття істинного благородства особистими заслугами і знаннями.

У цій статті ми розглянемо лише одну грань в багатогранному житті і діяльності (художника, археолога, філософа, громадського діяча тощо) Миколи Реріха, а саме, його титанічну роботу, направлену на захист всесвітніх цінностей культури. Все його життя стало доказом перспективності гуманістичних ідей.

“Прекрасне веде нас через усі мости” – рядок зі звернення Миколи Костянтиновича Реріха до Фінського товариства його імені. Але він був би доречним й у звертаннях, адресованих його прихильникам, однодумцям, співробітникам у десятках країн усіх континентів. Ідея захисту Прекрасного стала воістину риштуванням, мостами над прірвами, що роз'єднують народи і країни; нагадуванням людям Землі, що вони – не кожен сам по собі, що вони – Людство.

Минуле століття до краю загострило протиріччя між творчими і руйнівними початками в історії, до краю знецінило життя людини, поставило під сумнів саме існування людства. Зосередивши гігантські ресурси смерті і руйнування, випробувавши їх у двох світових війнах, люди почали відлік терміну всесвітнього апокаліпсиса. І здається, ніякі інтелектуальні, моральні, духовні зусилля вже не в змозі зупинити цей відлік. І Дон-Кіхотом багатьом здається кожний, хто намагається це зробити, хто вірує, начебто краса врятує світ.

Самогубство розуму може настати набагато раніше, ніж ми досягнемо цього рятівного орієнтира. Та й сам він, як показує загибель скарбів культури в смертоносному полум'ї воєн і міжнародних конфліктів, може виявитися лише соломинкою, за яку хапається потоплючий. А проте, вже ціле століття – страшне, криваве століття турецького геноциду у Вірменії, Освенцима, Хіросіми, Гулагу, Боснії і Чечні – вона утримує нас усіх на тій грані, за якою – обвал у первісність. Чи не тому “ми усе ще живі, ми усе ще живі”? Ми – людство. Так, може, не так уже безнадійна для нас соломинка краси?

Наше століття породило чимало пророків, що увірували в її рятівний початок. Але якщо надія ця виправдається й у новому тисячолітті, люди, розірвавши замкнуте коло, прийдуть до розумних підвалин самоорганізації, самовираження, що передбачає повагу до життя, волі, інакомислення будь-якої особистості, тоді одне з перших слів подяки вони віддадуть людині, що усі свої таланти поклала на вівтар порятунку скарбів духу, науки, мистецтва і порятунку таким чином нашого буття на планеті Земля. Мова про Миколу Реріха і його Пакт – перший в історії суспільний договір, що взяв ці скарби під міжнародний захист.

У Брюгге відбулася, як сказали б тепер, презентація Пакту Реріха й освячення Прапора Світу в соборі Святої Крові. Тут у 1931 і 1932 роках пройшли дві перші міжнародні реріхівські конференції на захист культури. Третя зібралася в 1933 році у Вашингтоні, і там же у 1935 році Пакт Реріха підписали десятки країн. Його підтримували найвидатніші політичні і духовні лідери того часу.

14 травня 1954 року державами, що входять в ООН, у Гаазі була підписана “Конвенція про захист культурних цінностей в разі збройного конфлікту”. В основу її покладені ідеї Пакту Реріха.

Два десятиліття, що розділяють ці два документи, увібрали в себе жахи Другої світової війни, загибель неоціненних скарбів мистецтва і їхніх творців, зробили до болю очевидною необхідність запобігти новій трагедії, навчитися вирішувати міжнародні, класові, релігійні конфлікти безкровними способами. Добре, якби гіркий досвід навчив нас реагувати не заднім числом, а загодя. У цьому сенсі історія народження Пакту Реріха може послужити нам усім змістовним уроком на завтра.

Зараз у новому світлі з'являється внутрішній драматизм становлення реріхівських ідей про порятунок культури. Якщо раніше

у вітчизняних публікаціях змальовувалась досить милостива картина майже тріумфального ходу цих ідей по паралелях і меридіанах, по розумах і душах, то тепер очевидним стає, що в них було багато друзів, але було чимало і супротивників.

На початку 30-х Микола Реріх і товариства його імені протестували проти “п’ятирічки безбожництва”, проти варварського знищення Храму Христа Спасителя, Спасу на Борі, Симонова монастиря й інших пам’яток давньоруської архітектури. Реріх активно співробітничав із найрізноманітнішими організаціями й особистостями, що поділяли його тривогу щодо культури, незалежно від їхньої політичної орієнтації. Скільки разів він піднімав голос проти торжества невігластва, яким вважав руйнування храмів у СРСР у 30-х роках!

Змістом подвижництва Реріха було не служіння тій чи іншій політичній доктрині, тій чи іншій державі, а утвердження в душах і розумах, у тому числі і державних розумах, його власної доктрини: провідної ролі культури в становленні і повнокровному житті особистості, суспільства, держави.

Вище згадувалося про рятівну соломинку краси, культури. Стосовно Реріха порівняння це виявляється неточним. Для нього культура – наріжний камінь, міцний фундамент усього сущого в людських спільнотах: моралі, законів, державних структур, економіки і навіть фінансової системи.

От ми зараз ремствуємо, що в держави немає грошей на культуру і науку. Спочатку, мовляв, стабілізуємо фінанси, а потім, може, дійдуть руки і до культури. З точки зору концепції Реріха ми при цьому перевертаємо усе з ніг на голову: тому і грошей нема, що загнана в кут наука, культура. Понад шість десятиліть тому він попереджав: “...у темному стані, як і раніше, лунають крики: “до чорта культуру – гроші на стіл”, або “не можна займатися абстракціями”.

І незабаром повторив цю думку в словах, що звучать для багатьох нинішніх політиків і докором, і не вивченим уроком: “...пам’ятники стародавності в усьому їхньому зачаруванні будуть кращими підвалинами держави. Заради краси їх підсиляться рух на шляхах, заради них міністр фінансів знайде особливо переконливі визначення у своїх висновках. Адже без перебільшення, скарби Культури є оплотом народу... Спершу пізнаємо і збережемо

Культуру, а потім і самі банкноти країни стануть привабливими” [2, 120].

Чому усе-таки краса, культура врятують світ? Та тому, що вони є необхідною і достатньою умовою його стійкості. Ренесанс будь-якої національної культури завжди пов’язаний з усвідомленням народом цих цінностей. І навпаки, коли вони стають тягарем людям, коли суспільство “втомлюється від класики”, коли “йому чого-небудь простішого б”, у ньому запановує демон саморозпаду, і реальністю стає фантазмагорія “Бісів” Достоєвського. Ніякими силовими структурами неможливо зупинити цей саморозпад. Протистояти йому може тільки Культура.

Звичайно, є світові мови, що стають універсальним засобом спілкування й обміну. Але жодна з них не зрівняється у вселюдській об’єднавчій силі з мовою культури, мистецтва. Це мова “уже багато разів в історії людства була найпереконливішою, привабливою і об’єднуючою. Самі предмети мистецтва багато разів були кращими посланцями, вносячи із собою світло і дружелюбність” [2, 120–121].

Культура – великий інтегратор людства. Її розуміння “повинно викликати в нас і відповідне розуміння єдності. Ми стомилися від руйнувань і взаємного нерозуміння. Лише Культура, лише всезагальноючі поняття Краси і Знання можуть повернути нам загальнолюдську мову” [2, 69].

“In corpore sano mens sana” – у здоровому тілі здоровий дух. Це правило люди засвоїли ще з часів римських цезарів. Але куди сутужніше дається нам “зворотна теорема” – що фізичний наш благоустрій і добробут знаходяться в неменшій залежності від здоров’я духовного. А мірилом останнього в усі часи було ставлення до культурних цінностей, їхнього заощадження і накопичення від покоління до покоління. Усією творчістю, усією своєю життєвою активністю Реріх проводив доказ цієї теореми. Пакт Реріха став вінцем цього доказу.

У листах і статтях Миколи Костянтиновича часто проводиться аналогія між рухом під Прапором Світу за порятунок культури і Червоним Хрестом: “Якщо Червоний Хрест печеться про тілесно поранених і хворих, то наш Пакт захищає цінності генія людського, тим охороняючи духовне здоров’я”. І в тому, і в іншому випадку важлива робота по запобіганню, попередженню лиха.

Треба зробити все можливе, щоб запобігти війні, руйнуванням, смерті. А порятунок культурних багатств під час бойових дій – це

вже наслідок, необхідні, але вимушені заходи. Не випадково у відповідь на пропозицію оголосити міжнародний конкурс на протигаз для художніх скарбів, Реріх помітив: “Чи не краще взагалі протестувати проти газів, ніж придумувати протигаз, що, звісно, негайно буде перекритий новим згубним винаходом?” Проблема актуальна і донині. Батьки багатьох історичних міст шукають засобу індивідуального захисту пам’ятників архітектури і просто пам’ятників від роз’їдаючого впливу кислотних дощів, шкідливих газів, що димлять із заводських труб, замість того, щоб уживати заходів щодо очищення міського повітря.

Потрібно, звичайно, і те, і інше, але якщо повернутися до Пакту Реріха, важливо зрозуміти: це не тільки пошуки конкретних, негайних засобів порятунку. Це пошуки шляхів, філософії порятунку, що спирається на всеосяжне, планетарне усвідомлення коштовності Культури, древо якої “глибоко проникне у всіх напрямках і буде могутньо живитися променями світлових понять”.

Якби Реріх і його соратники не мали завзятість і уміння “обтесувати камені так, щоб вони вклялися в міцну вежу”, їхні ідеї могли залишитися лише прекраснодушними мріями, благими побажаннями. Пропонуючи, наприклад, оголосити недоторканими історичні міста, Реріх не був настільки наївний, щоб не розуміти: недоторканість буде знищена першими ж масованими бомбардуваннями. Але до останньої можливості відстоював таку позицію, тому що смерть уже нависала над загальнолюдськими святинями Афін і Риму, Мадриду і Відня, Парижа і Києва, Варшави і Кракова. І ремствував, що Берлін і Лондон байдуже поставилися до його закликів.

До початку Першої світової війни він був уже визнаним авторитетом у питаннях охорони пам’ятників культури, науки, релігії, входив до складу комісії з реставрації храму Василя Блаженного, музеїв старого Петербурга і допетровського мистецтва.

У 1915 році Реріх запропонував Миколі II і великому князю Миколі Миколайовичу почати серйозні державні заходи для всенародної охорони культурних скарбів. Пропозиція була зустрінута співчутливо. Але... йшла війна, і до практичних заходів імператорські руки так і не дійшли.

Листи Олени Іванівни Реріх дозволяють повною мірою оцінити її видатний внесок в організацію реріхівського руху, розробки і поширення його програмних документів. У своїх експедиціях по Русі

Реріх уперше зіткнувся з владою пільми, нецтва над історичною пам’яттю, з “тихими погромами” древніх пам’ятників і реліквій. Подальші експедиції й поїздки державами трьох континентів привели його до думки про загальний характер небезпеки, пре прямий її взаємозв’язок з “сучасними погромами” воєн, соціальних і міжнародних протистоянь. Не випадково саме після гімалайської експедиції наприкінці 20-х років думки ці оформилися в чіткі параграфи Пакту Реріха.

Великим потрясінням стала для нього Перша світова війна, повідомлення про те, як найцивілізованіші країни Європи в дикому озлобленні руйнували на ворожій території вічні цінності – собори, палаци, скульптури, картини, театри, галереї тощо.

Здавалося б, люди одержали такий урок, після якого бажання вбивати один одного в глобальних війнах зникло в них на багато років наперед, якщо не назавжди. Тим часом Реріх з жахом спостерігав, як повсюдно проростають зерна прийдешньої нової світової бойні. Але це не пригнічувало, а, навпаки, потроювало його зусилля.

З того, що в реальності “багато ще голгоф і палаючих багать сповнює світ страхом і сум’яттям”, Микола Костянтинівич робив висновок не про безвихід, марність творчих зусиль, а про те, що “ці жажливі знаки безперестану будуть нагадувати світу про неминучість турбот про захист усіх квітів на полях Культури” [2, 160].

У твердженні того, що порятунок Культури є порятунок цивілізації, з ним були солідарні багато видатних сучасників. Президент США Ф.Рузвельт говорив під час підписання Пакту Реріха: “У строгому дотриманні народами світу цього Пакту ми бачимо можливість широкого здійснення одного з життєвих принципів – збереження сучасної цивілізації. Цей договір містить в собі духовне значення набагато більш глибоке, ніж виражене в самому тексті” [2, 145].

Добре розуміючи, що його Пакт не в деклараціях, а у вигляді, як він говорив, освітнього закону навряд чи восторжествує в реальності ще за життя його покоління, Реріх звертав погляд до майбутніх поколінь, до молоді: “Ми підемо, але ви залишитеся в життєвій боротьбі і подолаєте багато перешкод. Для вас, для молодих, культурні скарби будуть ширими цінностями. Ви зрозумієте, що ці скарби є всенародним надбанням. Так само, як і Батьківщина, Культура повинна бути під охороною і обороною”.

Розмірковуючи над тим, що відбувається в сучасному світі, особливо в нашій державі, мимоволі приходиш до сумних думок, що не усі з цих надій виправдалися через 60 років після підписання Пакту Реріха у Вашингтоні. Його побоювання щодо вандалів у нових мундирах не втратили, на жаль, актуальності. Але надія на молоді залишається, яким би парадоксальним не здавалось це твердження при погляді в спустошені очі багатьох і багатьох сьогоднішніх молодих. Мара пройде. Вічні істини, вічні цінності, до оборони яких кликав Реріх, залишаються. І якщо навіть терміни здійснення його заповітів знову відсуваються в майбутнє, це майбутнє в людстві залишається. Залишається цілком реальна мрія Реріха про те, що у всіх школах планети буде прищеплюватися “нова традиція піднесеної і витонченої Культури, яка так потрібна в наш здичавілий час” [2, 186]; що разом з абеткою, арифметикою (зараз Реріх, напевно, додав би і комп’ютерну грамоту) школярів будуть знайомити з “Каталогом цінностей людського генія”.

Залишається, нарешті, головне завдання Пакту Реріха, яке сам він визначив двома простими, зрозумілими кожному неупередженому розуму позиціями: “З одного боку, насаджуючи усюди Прапор Світу, ми будемо, на користь миру, взагалі зменшувати саме фізичне поле війни. З іншого боку, вводячи в школах день Культури, ми, також вселяючи завдання мирного будівництва, будемо піднімати і вдосконалювати свідомість молодих поколінь, підкріплюючи її високими прикладами людської творчості. Для справи, корисної світу і культурі, зовсім не треба чекати всесвітнього визнання. Початок загального Блага і Краси діється у будь-якому розмірі, зберігаючи свій життєдайний потенціал [2, 83].

Реріх не приймав самознищення людей перед невблаганністю світових подій. Йому ближче була філософія відомого французького вченого, який вважав, що коли людина і гине в сутичці з бурею, що ламає її, як звичайний очерет, то вона всеодно вище останнього, тому що вона – мислячий очерет, а значить, здатна пручатися і тоді, коли опір здається і навіть виявляється марним. З думки, з волі, з роботи тисяч і тисяч “малих очеретів” і складається в остаточному підсумку нездоланність Добра.

Безцінні різні його масштаби – аж до найменших. А тому навіть при удаваному торжестві світового Зла не чекай, що хтось за тебе прискорить прихід загального Добра. Особисто дій добро, зорюючи своє маленьке поле, будуючи свій будинок. Не будь

білоручкою, умій перев’язувати і гнійні рани. Будь уважний і до горя, і до радості людської, взагалі до всього, що складає життя, до найрізноманітніших її проявів.

Ці заповіді, що так часто повторюються в письменах Реріха, не були лише абстрактними проповідями. Вони перебували в повній гармонії з його даром поєднувати навколо Веж Світла найрізноманітніших людей, найрізноманітніші організації – релігійні, молодіжні, жіночі, державні, навіть військові. Тож йому були такими огидними фанатизм, нетерпимість до інакомислення, інквізиторські суди над ним – як церковні, так і атеїстичні.

Роз’єднання, що спирається на неучтво, веде людей у безодню здичавіння, до тваринного життя на убогому підніжному кормі одноденності. Об’єднання, що спирається на знання, віру в розум, несе їм надію на майбутнє, наповняє життя високим духовним змістом:

“...Жити і процвітати може лише дух, здатний до нового будівництва і високого устремління”. Воістину руйнуються людина і людство невіданням, відновлюються надією. І великими об’єднувачами, просвітителями роду людського були і залишаються Культура, Краса, тому що в звичайному підсумку “історія у своїх безособових справедливих оцінках поділяє людство згідно з ознаками Культури” [2, 100].

Так, краса врятує світ. Але за однієї умови: якщо раніше світ врятує красу. Такі зміст і мета одного з найглибших і гуманних рухів ХХ століття, на “титульному листі” якого написані слова: Пакт Реріха, Прапор Світу.

Використана література

1. Живая Этика: Избранное. – М., 1992.
2. Знамя Мира. – М., 1995.
3. Рерих Е.И. Письма Елены Рерих (1929 – 1938). В 2-х т. – Минск, 1992.
4. Рерих Н.К. Письмена. – М., 1974.
5. Рерих Н.К. Письма к Л.М. Антокольскому. – СПб., 1993.
6. Рерих Н.К. Письма в Америку (1923 – 1947). – М., 1998.
7. Рерих Н.К. Молодому другу. – М.: МЦР, 1993.
8. Рерих Н.К. Берегите старину. – М.: МЦР, 1993.
9. Рерих Н.К. Культура и цивилизация. – М., 1994.

10. Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи. – К., 2000.

11. Гайдеггер М. Письмо о гуманизме // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.

м. Івано-Франківськ

Д.М.Скальська

ЕСТЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Сучасна філософська антропологія містить в собі значний шар естетичних концепцій та ідей, які вимагають самостійного вивчення. Адже ті принципові зміни у погляді на людину, які були розвинуті в її межах, суттєво вплинули на сукупність базових теоретичних проблем естетики.

Естетика та мистецтво як проблематика філософської антропології посідають в ній чільне місце, що не є випадковим чи невиправданим. Таке явище як “антропологічний поворот” в філософії означало для естетичної теорії відкриття принципово нових аспектів у розумінні природи людини, її життя, творчості, духовних вимірів. В європейській філософсько-антропологічній традиції естетичні проблеми властиві екзистенціалізму, герменевтиці, персоналізму, психоаналізу, неомарксизму.

Розвиток естетичної теорії в посткласичний період (після Гегеля) характеризується розпорошенням естетичної проблематики серед позитивних наук і відзначається значною кількістю напрямів, шкіл, персоналій, які відрізняються методологічними засадами, що утруднює створення цілісних естетичних концепцій на зразок гегелівської. Філософсько-антропологічні дослідження завдяки своїй зосередженості на проблемі людини склали той “методологічний синтез”, який виступив теоретичними засадами посткласичного розуміння естетики.

Вже в першій половині ХХ століття в європейській культурі склалася така ситуація, коли традиційні, перевірені часом філософські теорії, в тому числі соціологічні та політичні концепції, виявили свою неспроможність вирішувати актуальні питання, у всякому випадку в теоретичному плані, а тому звернення поглядів до мистецтва та художньої творчості подавало надію на нові можливості та перспективи. Вони пов'язувалися із здатністю естетичної свідо-

мості до конструювання таких онтологічно-аксіологічних моделей, якими можна було, з одного боку, заповнити вакуум, який склався в житті людини і суспільства, з іншого, подолати кризу, яка розпочала свій наступ в царині духовності. Загальний поворот західно-європейської культури до проблеми людини сконцентрувався на антропологізації філософського знання. Зрешту, еволюція цього процесу тісно пов'язана із зміною методологічних парадигм, що підтверджується та викликано співставленням трьох основних стазисів: класики, посткласики (некласики) та постнекласики (модерну).

Слід зазначити, що класична методологія базувалася на світоглядних принципах, які “диктували” свої закони розуміння світу. Так, категорія “світ” була визначальною та центральною і асоціювалася з досконалою реальністю (Бог, Природа). За принципами класики підпорядкування стереотипам, усталеним правилам та нормам пов'язувалося з трансцендентним абсолютом. В класичній методології завжди існує поділ на людину-суб'єкта та протилежний до нього самодостатній світ-об'єкт, де основною настановою виступає націленість на ідеал, еталон, істину. Як для класичної науки, так і для класичного мистецтва прерогативою виступає максималізм, який в різних формах імперативності бореться за “чистоту принципів”, досконалість, відкидаючи все, що має в собі риси незавершеного, миттєвого, втасмиченого. Витонченість та майстерність, як одна з умов класичної діяльності, передбачає перевагу форми над відобуванням смислу, що з часом приводить до певного виродження, відчуження від живої реальності, появи замкнутих в собі систем та структур.

Логічно, що будь-яка догматизація вимог є ґрунтом для відмирання і появи альтернативних варіантів. Досвід класичних методологій підготував некласичні новації, які в тій чи іншій мірі вплинули на відродження антропоцентризму та спричинили до нового розуміння філософії людини, її сенсу, призначення та мети у Всесвіті. Некласичним регулятором нової методології виступив “антропологічний поворот” як принципова зміна поля, предмета, арсеналу засобів критичної рефлексії, внаслідок нових уявлень про людину, що стають домінуючими у філософській свідомості ХХ століття. На відміну від класичних настанов раціоналізму, чільне місце посідає досвід безпосереднього та підсвідомого переживання, унікальний феномен відчуття та почуття людини. Вони становлять в людській істоті неповторну оригінальну цілісність. Людина виступає як

Сатавост О.С.
1 84

A 43

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ .
ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

445811

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ІСТОРІЇ, ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ**

Збірник наукових праць

• Випуск VIII •

Маріупольський
державний університет
**АБОНЕМЕНТ наукової
та художньої літератури**
м. Маріуполь

Київ – 2002 *2К*

Маріупольський
державний університет
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
м. Маріуполь

18

Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури:
Випуск VIII: 36. наук. праць. – К., 2002. – 330 с.

Запропонований увазі читачів збірник наукових праць є VIII випуском із започаткованої Державною академією керівних кадрів культури і мистецтв (ДАКККіМ) спільно з Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка серії наукових видань. Статті збірника пропонують читачеві різноманітність проблем і поглядів щодо їх вирішення у сучасній художній культурі.

Для викладачів і студентів гуманітарних вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться розвитком художньої культури України.

Редакційна колегія: 12-00

Чернець В.Г. – д-р філософії, професор, дійсний член (академік) Української академії наук національного прогресу (УАННП), ректор ДАКККіМ – голова редколегії; **Левчук Л.Т.** – д-р філос. наук, професор, дійсний член (академік) УАННП, зав. кафедри етики, естетики та культурології Київського національного у-ту ім. Тараса Шевченка – заст. голови редколегії; **Бітаєв В.А.** – д-р філософії, професор, дійсний член (академік) УАННП, проректор з наук. роботи ДАКККіМ – заст. голови редколегії; **Безгін Г.Д.** – д-р мист., професор, дійсний член (академік) Академії мистецтв України (АМУ); **Бровко М.М.** – д-р філос. наук, професор, ДАКККіМ; **Грица С.Й.** – д-р мист., професор, пров. наук. співр. ІМФЕ ім. М.Рильського НАН України; **Даниленко В.М.** – д-р іст. наук, професор, зав. відділу Ін-ту історії України НАН України; **Єсипенко Р.М.** – д-р іст. наук., професор, зав. кафедри Ін-ту журналістики Київ. національного у-ту ім. Тараса Шевченка; **Кулешов С.Г.** – д-р іст. наук, професор, ДАКККіМ; **Кучерюк Д.Ю.** – к. філос. наук, доцент Київ. національного у-ту ім. Тараса Шевченка; **Лащенко А.П.** – д-р мист., професор, перший проректор МНАУ ім. П.І.Чайковського; **Надольний І.Ф.** – д-р філос. наук, професор, ДАКККіМ; **Петров Ю.В.** – д-р філос. наук, пров. наук. співр. Ін-ту філософії НАН України; **Путро О.І.** – д-р іст. наук, професор, зав. кафедри ДАКККіМ; **Слободяник М.С.** – д-р іст. наук, професор, ДАКККіМ; **Терещенко А.К.** – д-р мист., професор, ДАКККіМ; **Уланова С.І.** – д-р філос. наук, професор, ДАКККіМ; **Федорук О.К.** – д-р мист., дійсний член (академік) АМУ; **Кузнецова І.В.** – вчений секретар ДАКККіМ.

Рецензент – доктор філософських наук, професор **Передерій В.Ф.**

Затверджено постановами президії ВАК України від 9 червня 1999 р. № 1-05/7 (Перелік 1) та від 10 листопада 1999 року № 3-05/11 (уточнення до Переліку 1) як фахові видання з філософських наук та мистецтвознавства.

Наукова концепція редакційної колегії може не збігатися з концептуальними поглядами авторів збірника.

За точність викладених фактів відповідальність несе автор.

Свідцтво про державну реєстрацію –
КВ № 3808, видане 10.06.1999 р.
Міністерством інформації України

Друкується за постановою Вченої ради
Державної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

- © Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2002
- © Київський університет імені Тараса Шевченка, 2002